

VALMYNDIGHETENS MANUALER

Mandatfördelning

- val till riksdagen, kommun- och landstingsfullmäktige

Valmyndigheten 785 utg. 3

Valmyndigheten

Innehåll

1. Om manualen	2
2. Förfarandet vid mandatfördelning	3
2.1 Spärrar	3
2.2 Fasta mandat och utjämningsmandat	3
Exempel 1 - Fördelning av de fasta mandaten, riksdagsval	4
Exempel 2 - Mandatfördelning mellan partier, landstingsfullmäktigval	6
Exempel 3 - Hur många röster behövs för att ta sista mandatet?	8
3. Namnordning inom ett parti	10
3.1 Inval enligt personröstningsreglerna	10
3.2 Inval enligt heltalsmetoden	10
Exempel 4 - Namnordning inom ett parti, en lista, kommunfullmäktigval	12
Exempel 5 - Namnordning inom ett parti, två listor, kommunfullmäktigval	13
3.3 Dubbelvalsavveckling	15
Exempel 6 - Dubbelvalsavveckling	16
3.4 Utse ersättare	17
Exempel 7 - Ersättare utses, en lista	19
Exempel 8 - Ersättare utses, två listor	21

Om manualen

Länsstyrelsen sköter den slutliga rösträkningen för alla val. Valmyndigheten fördelar på grundval av resultatet mandaten i riksdagen och Europaparlamentet samt fastställer vilka kandidater som har valts till ledamöter och ersättare i dessa val. När det gäller val till kommun- och landstingsfullmäktige fördelar länsstyrelsen mandaten mellan partierna och fastställer vilka som valts till ledamöter och ersättare.

Denna manual beskriver enligt vilka regler mandat fördelas och ledamöter och ersättare utses. Manualen är indelad i två delar. Den första behandlar mandatfördelning mellan partier och den andra delen behandlar namnordning inom ett parti, dvs. hur man räknar ut vilka kandidater som ska sitta på partiernas mandat.

2. Förfarande vid mandatfördelning

2.1 Spärrar

Det svenska valsyste­met är proportionellt. Det innebär att sammansättningen av dem som väljs så nära som möjligt ska stämma överens med väljarnas politiska uppfattning. Det finns dock vissa regler om spärrar för att få vara med vid mandatfördelningen.

För att få delta i mandatfördelningen måste ett parti ha fått röster som motsvarar för val till

- riksdagen: minst 4 % av rösterna i hela landet.
Om ett parti har fått minst 12 % av rösterna i en valkrets får partiet delta i fördelningen av de fasta mandaten i den valkretsen,
- landstingsfullmäktige: minst 3 % av rösterna i hela landstinget.
- Europaparlamentet: minst 4 % av rösterna i hela landet.

Vid val till kommunfullmäktige finns ingen motsvarande spärr.

2.2 Fasta mandat och utjämningsmandat

För att valresultatet så nära som möjligt ska bli proportionellt finns vid val till riksdagen och landstingsfullmäktige utjämningsmandat. Först fördelas de fasta mandaten och sedan utjämningsmandaten. Ett parti som inte fått något fast mandat kan ändå få utjämningsmandat. Vid val till kommunfullmäktige och till Europaparlamentet finns bara fasta mandat.

De fasta mandaten fördelas på grundval av de röster som partierna fått i respektive valkrets. För de partier som ska delta i mandatfördelningen i valkretsen räknas jämförelsetal fram. Dessa fås genom att partiernas totala antal röster reduceras efter bestämda regler.

Som mandatfördelningsmetod används den jämkade uddatalsmetoden. Det första jämförelsetalet fås genom att varje partis röstetal (totala antalet röster) delas med 1,4. Det parti som har högsta jämförelsetalet får det första mandatet i valkretsen. Jämförelsetalen beräknas exakt men redovisas med två decimaler utan avrundning av den andra decimalen. Om två eller fler partier har lika stora jämförelsetal ska lottning ske mellan de partierna.

När ett parti har fått ett mandat divideras partiets röstetal med dubbla antalet mandat plus 1. Divisorserien blir alltså 1,4; 3; 5; 7 osv. När ett parti t.ex. har fått sitt andra mandat delas röstetalet med 5 för nästa jämförelsetal. Efter tredje mandatet delas röstetalet med 7 osv. Övriga partier behåller sina jämförelsetal tills de fått ett mandat. Se exempel 1 på nästa sida där detta beskrivs steg för steg. Exemplet är från fördelningen av fyra fasta mandat i Kronobergs län vid valet till riksdagen 2002. Riksdagsvalkretsen Kronobergs län hade sex mandat men de sista två har uteslutits i detta exempel.

Exempel 1 - Fördelning av de fasta mandaten, riksdagsval

1. Alla partiers röstetal delas med 1,4.

Röstetal = antalet röster partiet fick totalt i valkretsen.

3. Röstetalet för det parti som fick högst jämförelsetal (dvs. S) delas nu med nästa delningstal, dvs 3.

6. Röstetalet för det parti som fick högst jämförelsetal (dvs. M) delas nu med nästa delningstal, dvs. 3. Övriga partier konkurrerar fortfarande med samma ursprungliga jämförelsetal, förutom S som ju redan har delats med 3 och 5.

Parti	Röstetal	Mandat 1	Mandat 2	Mandat 3	Mandat 4
M	15 200	10 857,14	10 857,14	10 857,14	5 066,66
S	43 696	31 211,42	14 565,33	8 739,20	8 739,20
Fp	10 538	7 527,14	7 527,14	7 527,14	7 527,14
C	11 746	8 390,00	8 390,00	8 390,00	8 390,00
V	7 864	5 617,14	5 617,14	5 617,14	5 617,14
Mp	4 354	3 110,00	3 110,00	3 110,00	3 110,00
Kd	11 695	8 353,57	8 353,57	8 353,57	8 353,57

7. Det parti som då har högst jämförelsetal är S och S får därmed mandat nr 4.

5. Det parti som då har högst jämförelsetal är M och M får därmed mandat nr 3.

2. Det parti som då har högst jämförelsetal är S, och S får därmed det första mandatet.

4. Det parti som då har högst jämförelsetal är fortfarande S och S får därmed mandat nr 2. Partiets röstetal delas med 5 för att få fram nästa jämförelsetal

Val till riksdagen

När de fasta mandaten fördelats mellan partierna inom varje valkrets enligt beskrivningen ovan summeras partiernas fasta mandat i alla valkretsar (totalt 310 mandat). För att fördela utjämningsmandaten görs därefter en mandatfördelning med partiernas totala röstetal i hela landet som underlag. Denna gång fördelas 349 mandat och hela landet räknas som en valkrets.

Resultaten av de båda mandatfördelningarna jämförs. Om ett parti fått fler mandat vid fördelningen med hela landet som en valkrets än när partiets antal valkretsmandat räknas ihop har partiet rätt till utjämningsmandat. Ett parti får utjämningsmandat i den valkrets där partiets jämförelsetal är störst efter fördelningen av de fasta mandaten.

Om ett parti får fler mandat vid valkretsfordelningen än vid totalfordelningen behåller partiet dessa mandat. Då görs en ny totalfordelning med det partiets mandat borträknade, se exempel 2.

Om ett parti inte har fått fasta mandat i alla valkretsar, när utjämningsmandaten ska fördelas, används partiets röstetal som jämförelsetal i de valkretsar, där partiet ännu inte har fått något mandat.

Val till landstingsfullmäktige

I landstingsfullmäktige är 9/10 av mandaten fasta mandat och 1/10 är utjämningsmandat. Mandaten fördelas på samma sätt som i riksdagsvalet dvs. först de fasta mandaten i respektive valkrets och sedan samtliga mandat med partiernas röstetal i hela landstinget som grund. På så sätt fastställs vilka partier som har rätt till utjämningsmandat. Även utjämningsmandaten fördelas på samma sätt som vid riksdagsvalet.

Val till kommunfullmäktige och Europaparlamentet

Vid valet till kommunfullmäktige och Europaparlamentet är alla mandat fasta.

Exempel 2 – mandatfördelning mellan partier, landstingsfullmäktigval

Spärrar

Uppsala läns landsting har tre valkretsar. Vid 1994 års val fick partierna följande röstetal i respektive valkrets:

Parti	Södra	Mellersta	Norra
M	7 738	24 999	4 005
S	14 702	45 710	19 102
F	2 185	13 058	1 934
C	4 058	7 612	4 322
V	1 154	8 604	1 475
Mp	1 295	7 189	1 255
Kd	793	4 270	641
Sp	74	688	126
Nd	515	1 078	338
Övr	71	217	49

Partiernas sammanlagda röstetal med uppgift om andelen godkända röster för hela landstingsområdet är:

Parti	Röstetal	Procent
M	36 242	20,27
S	79 514	44,48
F	17 177	9,60
C	15 992	8,94
V	11 233	6,28
Mp	9 739	5,44
Kd	5 704	3,19
Sp	888	0,49
Nd	1 931	1,08
Övr	337	0,18

Landstinget har 71 mandat. De fasta mandaten utgör 63 och antalet utjämningsmandat är 8.

Två av partierna, Sp och Nd klarar inte 3 %-spärren och får alltså inte delta i mandatfördelningen.

Fördelning av de fasta mandaten

De 63 fasta mandaten har enligt tidigare beslut fördelats på valkretsarna enligt följande:

- Södra kretsen 12
- Mellersta kretsen 39
- Norra kretsen 12

De fasta mandaten fördelats (enligt samma princip som i exempel 1) mellan partierna inom de tre valkretsarna på följande sätt:

Parti	Södra	Mellersta	Norra	Totalt
M	3	9	2	= 14
S	6	16	7	= 29
F	1	5	1	= 7
C	2	3	2	= 7
V	-	3	-	= 3
Mp	-	2	-	= 2
Kd	-	1	-	= 1
Totalt	12	39	12	= 63

Fördelning av utjämningsmandat

För att kunna göra fördelningen av utjämningsmandaten måste först samtliga mandat fördelas för hela landstinget. Därefter jämförs varje partis antal mandat med totalsumman av partiets fasta valkretsmandat. Följande regler ska då tillämpas:

- Får ett parti fler mandat vid totalfördelningen har partiet rätt till utjämningsmandat.
- Får ett parti färre mandat vid totalfördelningen har partiet ändå rätt att behålla sina fasta mandat och behöver således inte vidkännas någon avräkning. En ny mandatfördelning måste göras för hela landstinget men detta parti deltar då inte och dess antal mandat räknas bort vid fördelningen.

För Uppsala läns landsting ger totalfördelningen av de 71 mandaten följande resultat:

Parti	Totalfördelning	Kretsfördelning
M	15	14
S	32	29
F	7	7
C	6	7
V	5	3
Mp	4	2
Kd	2	1

Här visar jämförelsen mellan totalfördelningen och kretsfördelningen att ett av partierna, C, vid totalfördelningen fått 6 mandat men vid kretsfördelningen ett mer dvs. 7 mandat. Eftersom ett parti inte kan tappa ett erhållet fast mandat får en ny totalfördelning göras - denna gång utan partiet C och utan dess mandat. Det betyder att 71-7 mandat fördelas dvs. 64.

Den nya totalfördelningen ger följande resultat:

Parti	Totalfördelning	Kretsfördelning
M	15	14
S	32	29
F	7	7
V	4	3
Mp	4	2
Kd	2	1

Följden av den nya fördelningen blir en förändring för partiet V, som nu bara får 4 mandat i stället för 5.

Nu kan utjämningsmandaten (antalet mandat från totalfördelningen minus antalet från kretsfördelningarna) fördelas för partierna.

Fördelningen av de åtta utjämningsmandaten blir följande:

Parti	Antal utjämningsmandat
M	15- 14 = 1
S	32-29 = 3
F	7-7 = 0

V	4-3 = 1
Mp	4-2 = 2
Kd	2-1 = 1

Nu ska det bestämmas till vilken/vilka valkrets/ ar som varje partis utjämningsmandat skall gå. Principen är att partiets första mandat går till den valkrets som har det högsta jämförelsetalet efter fördelningen av de fasta mandaten. Sedan räknas ett nytt jämförelsetal fram för det partiet i denna krets. Därefter fortsätter beräkningen med nästa utjämningsmandat.

Efter fördelningen av de fasta mandaten är varje partis nästa jämförelsetal i de tre valkretsarna följande:

Parti	Södra	Mellersta	Norra
M	1 105,42	1 289,42	801,00
S	1 130,92	1 385,15	1 273,46
F	728,33	1 187,09	644,66
C	811,60	1 087,42	864,40
V	1 154	1 229,14	1 475
Mp	1 295	1437,80	1 255
Kd	793	1423,33	641

För ett parti som inte fått något fast mandat i valkretsen gäller röstetalet som jämförelsetal.

Fördelningen av utjämningsmandaten för de aktuella partierna blir då:

- M Ett utjämningsmandat ska placeras. Kretsen Mellersta har det högsta jämförelsetalet efter fördelningen av de fasta mandaten och får därför mandatet på jämförelsetalet 1 289,42. Något nytt jämförelsetal behöver inte räknas fram.

S Tre utjämningsmandat ska placeras. Mellersta kretsen har det högsta jämförelsetalet (1 385,15) och får därmed det första mandatet. Partiets nya jämförelsetal i mellersta kretsen (1 306,00) fås genom en fortsatt tillämpning av uddatalsmetoden (45 710 / 35).

Även det andra utjämningsmandatet går till Mellersta kretsen, nu på jämförelsetalet 1 306,00. Nästa jämförelsetal där blir nu 1 235,40.

Det tredje och sista utjämningsmandatet går till Norra kretsen på jämförelsetalet 1 273,46.

V Partiets utjämningsmandat placeras i Norra valkretsen på jämförelsetalet 1 475, som är detsamma som röstetalet, då partiet inte fått något fast mandat i den kretsen.

Mp: Två utjämningsmandat ska placeras. Det första går till Mellersta kretsen på jämförelsetalet 1 437,80. Nästa jämförelsetal i denna krets blir 1 027,00.

Det andra mandatet går till Södra kretsen på jämförelsetalet = röstetalet 1 295.

Kd: Kd: Partiets enda utjämningsmandat hamnar i Mellersta kretsen på jämförelsetalet 1 423,33.

Den slutliga mandatfördelningen blir då:

Parti	Södra	Mellersta	Norra	Totalt
M	3	10	2	= 15
S	6	18	8	= 32
F	1	5	1	= 7
C	2	3	2	= 7
V	-	3	1	= 4
Mp	1	3	-	= 4
Kd	-	2	-	= 2
Totalt	13	44	14	= 71

Exempel 3 - Hur många röster behövs för att ta sista mandatet?

Exemplet visar hur många röster som behövs för att ett annat parti skall ta det sista mandatet inom en valkrets. Vid val till riksdagen och landstingsfullmäktige finns utjämningsmandat, som tillförs valkretsarna. Exemplet gäller därför val till kommunfullmäktige.

Ett parti (X) tar det sista mandatet. För att ett annat parti (Y) skall ta sista mandatet behövs minst samma jämförelsetal. Detta jämförelsetal multipliceras med det nya partiets (Y:s) nästa delningstal (dvs. dubbla antalet erhållna mandat ökat med ett).

För ett parti med noll mandat är nästa delningstal 1,4, med ett mandat är det 3, med två mandat 5, med tre mandat 7, med fyra mandat 9 osv.

Jämförelsetalet multiplicerat med delningstalet blir ett röstetal, som avrundas uppåt till ett heltal. Skillnaden mellan detta ”nya” röstetal och partiets ”gamla” är det tillskott av röster, som partiet hade behövt för att ta det sista mandatet.

Ett kommunfullmäktigval har gett följande valresultat:

Parti	Röstetal
A-partiet	12 625
B-partiet	20 971
C-partiet	10 759
D-partiet	38 230
E-partiet	4 282

Detta ger följande mandatfördelning:

Mandat	Går till parti	Jämförelsetal
1	D-partiet	27 307,11
2	B-partiet	14 979,28
3	D-partiet	12 743,33
4	A-partiet	9 017,85
5	C-partiet	7 685,00

Hur många röster hade D-partiet behövt för att ta det sista mandatet?

C-partiet har tagit sista mandatet på jämförelsetalet 7 685,00. D-partiet har två mandat och nästa delningstal är 5. Partiets nya röstetal är då $7\,685,00 \times 5 = 38\,425$. Detta röstetal måste höjas med 1 för att de båda partierna inte skall få exakt samma jämförelsetal, dvs $38\,425 + 1 = 38\,426$. Ett röstetal på 38 426 ger jämförelsetalet 7 685,20.

D-partiet hade alltså behövt ett tillskott på 196 röster ($38\,426 - 38\,230$) för att ta det sista mandatet i stället för C-partiet.

3 Namnordning inom ett parti

När mandatfördelningen mellan partier är klar fastställs vilken kandidat eller vilka kandidater, som ska tillträda mandaten. Först kontrolleras om personröstningsreglerna ska tillämpas.

För att bli invald på personröster för ett parti måste en kandidat ha fått en viss andel av rösterna som personröster. Oftast räcker inte antalet kandidater som klarat spärren för personröster för att fylla alla ledamotsplatserna. Om antalet kandidater som nått över spärren är för få kan resterande mandat för partiet besättas med hjälp av den s.k. heltalsmetoden.

3.1 Inval enligt personröstningsreglerna

En kandidats personliga röstetal är det antal personröster som han eller hon fått under en och samma partibe-teckning oavsett hur många listor kandidaten funnits med på.

Kravet (spärren) för att bli invald på personröster är att kandidaten har fått ett antal personröster som motsvarar minst

- 5 % av partiets röster i valkretsen vid val till riksdagen,
- 5 % av partiets röster i valkretsen vid val till landstings- och kommunfullmäktige dock minst 100 respektive 50 röster,
- 5 % av partiets totala antal röster i hela landet vid val till Europaparlamentet.

Har mer än en kandidat klarat spärren tar de plats efter antalet personröster. Om flera kandidater har exakt samma antal röster dras det lott om vem av dem som ska tillträda mandatet.

3.2 Inval enligt heltalsmetoden

Kan inte alla ledamöter utses med hjälp av personrösterna fortsätter namnordningen med tillämpning av heltalsmetoden. Den innebär att valsedlarna ordnas i grupper med samma kandidatnamn som första namn. Därvid bortses från kandidater som valts in med hjälp av sina personröster.

Heltalsmetoden kommer enklast till uttryck när partiet kandiderar med endast en valsedel i den valkrets för vilken ledamöter och ersättare ska utses. I praktiken utses då ledamöter efter den ordning de står upptagna på valsedeln. I dessa fall bildas endast en ny grupp dvs. samma kandidat står som första lediga namn på alla de valsedlar, som medverkade när den första kandidaten tog sitt mandat. Jämförelsetalet fås då genom att röstetalet för gruppen delas med 2. Om andra kandidaten får det andra mandatet, och alla valsedlarna innehåller samma tredje kandidat, delas röstetalet med 3 för att få fram nästa jämförelsetal. Med samma förutsättningar blir delningstalen i fortsättningen nästa heltal dvs. 4, 5, 6 osv. Se exempel fyra för namnordning med tillämpning av heltalsmetoden då partiet kandiderar med en lista.

Om partiet kandiderar med flera valsedlar blir det mer komplicerat att utse ledamöter och ersättare. Vid den första räkningen ska valsedlarna sorteras i grupper efter sina första giltiga kandidatnamn. Det namn, vars röstetal är störst, tilldelas den första platsen i ordningen inom partiet. Vid de påföljande räkningarna ska den invalda kandidatens namn anses som obefintligt.

Från och med andra räkningen sorteras de valsedlar om som vid den förra beräkningen gällde för den kandidat som namnordnades. Valsedlarna läggs i nya namngrupper efter vad som är första giltiga, ännu oplacerade namn. Jämförelsetalen för den eller de som nu står överst beräknas bl.a. med hänsyn till i vilken omfattning gruppen eller grupperna deltog då den första kandidaten fick mandatet.

Vid varje omgång beräknas röstetal, platstal och ett jämförelsetal för kandidaterna. Platstalet och jämförelsetalet anges med två decimaler. Den andra decimalen får inte höjas. Vid lika jämförelsetal mellan två eller flera kandidater ska platsen lottas mellan dem. Se exempel fem för namnordning med flera listor för ett parti.

Ibland räcker inte antalet kandidater på valsedlarna i en krets till för att tillsätta alla mandaten. Då får överskjutande mandat flyttas till en annan valkrets där partiet deltar i fördelningen av fasta mandat. Den krets där partiet har högst jämförelsetal efter fördelningen av de fasta mandaten får det första mandatet osv.

Exempel 4 - Namnordning inom ett parti, en lista, kommunfullmäktigval

Vårpartiet har fått sex mandat i kommunfullmäktige i Valby kommun. Partiets röster uppgår totalt till 1 010, varav 10 röster är valsedlar utan kandidatnamn. Listan ser ut på följande sätt:

Vårpartiet	
☐	1. Anna
☐	2. Bengt
☐	3. Carl
☐	4. Doris
☐	5. Erik
☐	6. Fanny

1. Kandidatnamn ordnas enligt personröstningsreglerna

En kandidat måste ha fått personröster till ett antal av

- minst 5 % av partiets totala röstetal i kommunen (eftersom den inte är valkretsindelad), dock
- lägst 50 röster för att kunna bli invald på personröster.

Procentspärren för personröster för Vårpartiet är alltså 51 röster. Personrösterna fördelar sig så här:

Kandidat	Personröster	Procent
Anna	140	$140/1\ 010 = 13,86\%$
Doris	55	5,44%
Bengt	20	1,98%
Carl	10	0,99%
Fanny	8	0,79%
Erik	4	0,40%

Detta innebär att Anna och Doris är de enda kandidaterna som har klarat spärren för personröster. De tar alltså de två första platserna. För att ordna de återstående fyra kandidaterna måste röstträknningen ske enligt heltalsmetoden.

2. Kandidatnamn ordnas enligt heltalsmetoden

Nu ska man bortse från de kandidater som redan har tagit plats dvs. med hjälp av personröstningsreglerna. Utgångsläget är då detta (personvalda kandidater står inom parentes):

(Anna), Bengt, Carl, (Doris), Erik, Fanny

Eftersom partiet bara har en lista som fått röster ger heltalsmetoden till resultat att kandidaterna väljs in i den ordning de finns upptagna på valsedeln. Jämförelsetal beräknas för varje kandidat genom att röstetalet i tur och ordning delas med 1, 2, 3, 4 osv.

Första beräkningen

Bengt står som första namn på valsedeln eftersom Anna tagit plats på personröster. Bengts jämförelsetal blir röstetalet, dvs. $1\ 000/1 = 1\ 000,00$.

Andra beräkningen

När Bengt tagit plats tillfaller alla 1000 valsedlarna kandidaten Carl. Carls jämförelsetal är röstetalet delat med 2, alltså 500,00.

Tredje beräkningen

Nu tillgodoräknas Erik alla rösterna. Jämförelsetalet blir $1\ 000/3$, dvs. 333,33.

Fjärde beräkningen

Fanny får jämförelsetalet $1\ 000/4$, dvs. 250,00.

Kandidaterna blir invalda i denna ordning:

	Kandidat	Personröster/jämförelsetal
1.	Anna	140 personröster
2.	Doris	55 personröster
3.	Bengt	1 000,00
4.	Carl	500,00
5.	Erik	333,33
6.	Fanny	250,00

Exempel 5 - Namnordning inom ett parti, två listor, kommunfullmäktigval

Fall 1

Höstpartiet har fått sex mandat i kommunfullmäktige i Valby kommun. Partiet har gått fram med två listor, som delvis innehåller samma kandidater. Det förekommer inga andra valseddlar för partiet.

Listorna ser ut på följande sätt och har fått följande antal röster:

Lista 1: 500 röster

Lista 2: 400 röster

Höstpartiet
☐ 1. Anton
☐ 2. Britta
☐ 3. Carin
☐ 4. David
☐ 5. Emma
☐ 6. Frans

Höstpartiet
☐ 1. Britta
☐ 2. Emma
☐ 3. Göran
☐ 4. Frans
☐ 5. Henry
☐ 6. Inger

1. Kandidatnamn ordnas enligt personröstningsreglerna

En kandidat måste ha fått personröster till ett antal av minst 5 % av partiets totala röstetal för att kunna bli invald på personröster, dock lägst 50 röster. Eftersom femprocentsregeln för Höstpartiet innebär en spärr på 45 röster, måste alltså regeln om lägst 50 röster tillämpas.

Antalet personröster läggs ihop för de enskilda personerna på de två listorna. Personrösterna fördelar sig då på följande sätt:

Kandidat	Personröster	Procent
Britta	175	$175/900 = 19,44\%$
Anton	100	11,11%
David	50	5,55%
Emma	48	5,33%
Carin	20	2,22%
Frans	10	1,11%
Göran	9	1,00%

Henry	5	0,55%
Inger	2	0,22%

Det är bara tre kandidater som har klarat spärren för personröster; Britta, Anton och David. Emma med sina 48 personröster klarar procentspärren men inte kravet på lägst 50 röster. Partiets tre återstående ledamöter måste därför utses enligt heltalsmetoden.

2. Kandidatnamn ordnas enligt heltalsmetoden

Nu ska man bortse från de kandidater, som redan tagit plats med hjälp av sina personröster. Det innebär att Carin står överst på Lista 1 och Emma på Lista 2.

Första beräkningen

Alla röster på Lista 1 tillgodoses Carin, som får jämförelsetalet 500,00. På Lista 2 får Emma alla rösterna och därmed jämförelsetalet 400,00.

> Det fjärde mandatet går därför till Carin.

Andra beräkningen

När Carin tagit plats står Emma som första namn på båda listorna. Eftersom Lista 1 redan deltagit en gång för att besätta plats måste ett platstal beräknas för Emma. Ett platstal fås genom att kandidatens röster delas med det största jämförelsetalet i den förra sammanräkningsomgången.

Platstalet för Emma blir = 1 (500/500).

Jämförelsetalet för Emma blir = 450,00 (900/2 dvs. röstetalet totalt delat med platstalet ökat med ett).

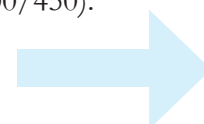
> Det femte mandatet går till Emma.

Tredje beräkningen

När Emma valts in står Frans överst på Lista 1 och Göran på Lista 2.

Platstalet för Frans blir = 1,11 (500/450).

Platstalet för Göran blir = 0,88 (400/450).

Jämförelsetalet för Frans blir = 236,96 (500/2,11).

Jämförelsetalet för Göran blir = 212,76 (400/1,88).

> Frans har det största jämförelsetalet av de två och tar därmed det sjätte och sista mandatet för Höstpartiet.

Kandidaterna blir invalda i denna ordning:

	Kandidat	Personröster/jämförelsetal
1.	Britta	175 personröster
2.	Anton	100 personröster
3.	David	50 personröster
4.	Carin	500,00
5.	Emma	450,00
6.	Frans	236,96

Fall 2

Höstpartiet har tagit sju mandat. Partiet har gått fram med två listor, den ena har fått 59 % av rösterna och den andra 41 %. Tre kandidater kan utses på personröster; Iris, Ove och Peter. De övriga tre utses enligt heltalsmetoden. Det innebär att efter de personvalda får det första lediga namnet på valsedeln tillgodoräkna sig hela röstetalet.

Höstpartiet

- 1. Iris
- 2. Julia
- 3. Kjell
- 4. Leif
- 5. Mats

Höstpartiet

- 1. Ove
- 2. Peter
- 3. Ragnar
- 4. Sara
- 5. Tilda

Första - tredje beräkningarna

Iris, Ove och Peter tar i tur och ordning plats med hjälp av sina personliga röstetal.

Fjärde beräkningen

Lista 1: Första lediga namn är Julia med jämförelsetalet 590,00.

Lista 2: Första lediga namn är Ragnar med jämförelsetalet 410,00.

> Julia tar det fjärde mandatet.

Femte beräkningen

Lista 1: Första lediga namn är nu Kjell med jämförelsetalet 295,00.

Lista 2: Ragnar har jämförelsetalet 410,00.

> Ragnar tar det femte mandatet.

Sjätte beräkningen

Lista 1: Kjell har jämförelsetalet 295,00.

Lista 2: Första lediga namn är nu Sara med jämförelsetalet 205,00.

> Kjell tar det sjätte mandatet.

Sjunde beräkningen

Lista 1: Första lediga namn är nu Leif med jämförelsetalet 196,66.

Lista 2: Sara har jämförelsetalet 205,00.

> Sara tar det sjunde och sista mandatet.

Den större listan får alltså tre mandat: Iris, Julia och Kjell får platserna.

Den mindre listan får fyra mandat som går till Ove, Peter, Ragnar och Sara.

3.3 Dubbelvalsavveckling

Det kan inträffa att en kandidat tar plats i namnordningen i mer än en valkrets. Då måste det fastställas i vilken valkrets som han eller hon ska bli invald. Det betyder också att en annan kandidat (andra kandidater) måste utses för att ersätta den eller de som har dubbelvalts. Det är detta som kallas för dubbelvalsavveckling.

Om en kandidat får plats i namnordningen i mer än en valkrets tar han eller hon mandatet i den valkrets där han eller hon:

- i första hand har den största andelen personröster i förhållande till partiets röster i valkretsen (om platsen har tillsatts enligt personröstningsreglerna) och
- i andra hand har det största jämförelsetalet (om platsen har tillsatts enligt heltalsmetoden).

En person som på grund av dubbelvalsavveckling frånträder sin plats i ordningen ska ersättas

- i första hand av den kandidat som har den högsta andelen personröster och ännu inte tagit plats och
- i andra hand av den första kandidat på den listtyp som har fått flest antal röster och som gällde för ledamoten när denne tog plats. Som första namn på valsedeln betraktas den första kandidat som inte redan har tagit plats för partiet.

Om flera mandat blir lediga på grund av dubbelvalsavveckling ska de tillsättas ett efter ett, allt efter storleken på i första hand andelen personröster och i andra hand på jämförelsetalen i valkretsarna.

Exempel 6 - Dubbelvalsavveckling

Storby kommun har två valkretsar. Vinterpartiet har gått fram med samma lista i båda valkretsarna. Partiet har fått sju mandat, fyra i den första valkretsen och tre i den andra. Valsedeln ser ut på följande sätt:

Vinterpartiet
☐ 1. Alice
☐ 2. Björn
☐ 3. Claes
☐ 4. Dan
☐ 5. Elin
☐ 6. Fred
☐ 7. Gerda
☐ 8. Hugo
☐ 9. Ivar
☐ 10. John

Partiet har fått 1 700 röster i första valkretsen och 1 200 i den andra kretsen. Spärren för personröster är 85 i första valkretsen och 60 i den andra.

Namnordningen är följande i 1:a valkretsen:

Kandidat	Personröster/jämförelsetal	%
Alice	250 personröster	14,70
Claes	110 personröster	6,47
Björn	1 700,00	-
Dan	850,00	-

Namnordningen är följande i 2:a valkretsen:

Kandidat	Personröster/jämförelsetal	%
Alice	200 personröster	16,66
Björn	1 200,00	-
Claes	600,00	-

Det innebär att kandidaterna Alice, Björn och Claes alla tre är invalda i båda valkretsarna och att dubbelvalsavveckling därmed måste göras.

Första dubbelvalsavvecklingen

Alice tar plats i 2:a valkretsen eftersom andelen personröster där är 0,16 (200/1 200) jämfört med 0,14 (250/ 700) för 1:a kretsen. (Här redovisas två decimaler.)

Elin, som är första lediga namn på valsedeln, tar plats i Alices ställe i 1:a valkretsen.

Andra dubbelvalsavvecklingen

Claes tar plats i 1:a valkretsen eftersom han är personvald där och Fred tar hans plats i 2:a valkretsen.

Tredje dubbelvalsavvecklingen

Björn tar plats i 1:a valkretsen på högre jämförelsetal. Hans plats i 2:a valkretsen tas då av Gerda.

De slutligt valda blir därmed:

1:a valkretsen	2:a valkretsen
Elin	Alice
Claes	Fred
Björn	Gerda
Dan	

3.4 Utse ersättare

För de ledamöter som utsetts ska också utses ersättare, som kan träda in i ledamotens ställe när denne inte kan närvara vid ett sammanträde. För varje ledamot görs en räkning för att utse ersättare.

Huvudregeln är att en ersättare ska hämtas från den lista där den valde ledamoten har sitt mesta stöd av väljarna (s.k. listtrohet). Det finns dock ett viktigt undantag från denna princip. Om det när ersättarna ska utses fortfarande finns kandidater, som uppnått personvalsspärren men ännu inte blivit valda, ska dessa kandidater i första hand tas i anspråk som ersättare.

När det inte finns fler kandidater med personröster, som kan komma i fråga som ersättare fortsätter beräkningen på det sättet att de valedlar deltar som gällde för den ordinarie ledamoten när denne fick plats i ordningen beaktas. Beräkningen görs alltid med utgångspunkt från den ursprungliga namnordningen – alltså aldrig från en kandidat som har fått sin plats genom dubbelvalsavveckling.

Som första kandidat på valedeln betraktas nu den första kandidat som inte redan har tagit plats som ledamot eller utsetts till ersättare för den ledamot som beräkningen avser. Inga jämförelsetal behöver räknas fram eftersom röstetalen ska användas. Om röstetalen är lika stora drar man lott om vem som ska utses till ersättare.

Om flera ersättare utses gäller som ersättarordning den ordning i vilken de har blivit utsedda.

Den här beskrivna metoden innebär att samma ersättare kan utses och verka i mer än en valkrets.

Antal ersättare

Vid val till riksdagen, landstingsfullmäktige och Europaparlamentet ska lika många ersättare utses som partiet har fått mandat, dock alltid minst tre.

Ibland upptar kanske inte de valedlarna tillräckligt många namn för att utse alla ersättare. Vid valet till kommunfullmäktige förblir återstående ersättarplatser då obesatta.

Vid andra val än valet till kommunfullmäktige får man gå vidare genom att först se om det finns andra valedlar från vilka ersättare kan tas. Det innebär i praktiken att man fortsätter namnordningen som när ledamöter utses på jämförelsetal. I sista hand kan man även för ersättare gå till en annan valkrets för att hitta kandidater att utse.

Antal ersättare vid val till kommunfullmäktige

Vid val till kommunfullmäktige gäller att fullmäktige före valet har bestämt hur stor andel av det antal platser, som varje parti får vid valet, som antalet ersättare ska utgöra. Andelen får vara högst hälften. Om andelen ersättare för de ledamöter som ett parti har fått blir ett brutet tal ska detta avrundas till närmast högre hela tal.

Observera att antalet ersättare beräknas för hela kommunen och alltså inte för varje valkrets. När ledamöter för ett parti har valts in från mer än en lista kan antalet ersättare komma att överstiga den andel som bestämts av fullmäktige.

Om antalet ersättare som har utsetts understiger den bestämda andelen och samma ersättare har utsetts för tre eller flera ledamöter efter den första beräkningen görs för dessa ytterligare en beräkning för att utse fler ersättare.

Detta förfarande upprepas och ytterligare beräkningar görs för de ledamöter, vilkas ersättare har utsetts för fem, sju, nio osv. så länge som antalet ersättare understiger det antal som motsvarar den andel som har bestämts.

För ett parti ska det alltid utses minst två ersättare. När ersättarkvoten är $1/3$, $1/4$ eller $1/5$ och partiet fått tre, fyra eller fem mandat ger ersättarkvoten för få ersättare. Då ska alltså ytterligare en beräkning göras till dess att minst två ersättare har utsetts för ledamöterna.

Om inte någon ersättare eller inte tillräckligt många ersättare kan utses på det sättet görs inget mer.

Exempel 7 - Ersättare utses, en lista

I exemplet används en valsedel som ser ut på följande sätt:

<p style="text-align: center;">Sommarpartiet</p> <ul style="list-style-type: none">☐ 1. Kajsa☐ 2. Laban☐ 3. Måns☐ 4. Niklas☐ 5. Oskar☐ 6. Pontus☐ 7. Roger☐ 8. Sven☐ 9. Theo☐ 10. Urban

Till ersättare utses i första hand de kandidater som har klarat spärren för personröster, i ordning efter sina personliga röstetal. I andra hand ska ersättare utses i den ordning de finns upptagna på valsedeln. Dessa regler är desamma oavsett typ av val.

Ersättare för en ledamot som har gått in vid en dubbelvalsavveckling utses alltid med hänsyn till den ursprungliga ledamoten.

Val till riksdagen, landstingsfullmäktige och Europaparlamentet

Fall 1

- Ersättare utses enligt ordningen på valsedeln

Partiet har fått ett mandat med följande namnordning:

Kajsa

Ersättare blir - eftersom antalet alltid skall vara minst tre:

Laban
Måns
Niklas

Fall 2

- Ersättare utses enligt ordningen på valsedeln

Partiet har fått fem mandat med följande namnordning av kandidaterna:

Kajsa
Laban
Måns
Niklas
Oskar

Ersättare blir då:

Pontus
Roger
Sven
Theo
Urban

Fall 3

- Ersättare utses på personröster

Partiet har fått två mandat och Niklas, Kajsa och Pontus har klarat spärren för personröster. Kandidaterna har namnordnats på detta sätt:

Niklas - vald på personröster
Kajsa - vald på personröster

Ersättare blir:

Pontus (utsedd på personröster)
Laban
Måns

Val till kommunfullmäktige

Fall 5

- Ersättare utses på personröster

Partiet har fått ett mandat och Måns och Laban har klarat spärren för personröster. Namnordning är denna:

Måns - vald på personröster

Ersättare blir då:

Laban (utsedd på personröster)
Kajsa

Fall 6
- Ersättare utses

a) Partiet har fått två mandat båda i samma valkrets.

Namnordningen är:

Kajsa
Laban

Ersättare för ledamöterna blir:

Måns
Niklas

b) Partiet har fått två mandat, ett i vardera valkretsen med namnordningarna:

Valkrets 1	Valkrets 2
Kajsa	Kajsa

Kajsa har störst jämförelsetal i valkrets 1 och vid dubbelvalsavvecklingen tar Laban plats i valkrets 2.

Ersättare blir för respektive ledamöter:

Valkrets 1	Valkrets 2
Kajsa	Laban
-----	-----
Måns	Måns
Niklas	Niklas

Fall 7

- Ersättare utses, ersättarkvoten=1/2

Partiet har fått fem mandat med följande namnordning av kandidaterna:

Kajsa
Laban
Måns
Niklas
Oskar

Ersättare blir då:

Pontus
Roger
Sven

Fall 8

- Ersättare utses, ersättarkvoten=1/2

Partiet, som har gått fram med en lista, har fått fyra mandat i den ena valkretsen och ett i den andra.

Slutligt valda ledamöter är:

Valkrets 1	Valkrets 2
Kajsa	Oskar
Laban	
Måns	
Niklas	

Ersättare blir för respektive ledamöter:

Valkrets 1	Valkrets 2
Kajsa	Oskar
Laban	
Måns	
Niklas	

1:a omg. ----- -----
Pontus Pontus

Nu är en ersättare utsedd för tre eller flera ledamöter men då ersättarkvoten inte är uppnådd fortsätter beräkningen.

2:a omg. Roger Roger

Nu är två ersättare utsedda för fem eller flera ledamöter och då ersättarkvoten inte är uppnådd fortsätter beräkningen.

3:e omg. Sven Sven

Nu är kvoten uppnådd.

Exempel 8 - Ersättare utses, två listor

Stadspartiets två valsedlar ser ut på följande sätt:

Lista 1

Stadspartiet
☐ 1. Kajsa
☐ 2. Laban
☐ 3. Måns
☐ 4. Niklas
☐ 5. Oskar
☐ 6. Pontus
☐ 7. Roger
☐ 8. Sven
☐ 9. Theo
☐ 10. Urban

Lista 2

Stadspartiet
☐ 1. Kajsa
☐ 2. Birgit
☐ 3. Christer
☐ 4. Dagny
☐ 5. Ester
☐ 6. Folke
☐ 7. Gunnel
☐ 8. Harald
☐ 9. Irma
☐ 10. Jerker

Val till riksdagen, landstingsfullmäktige och Europaparlamentet

Fall 1

- Ersättare utses

Partiet tar fem mandat. Lista 1 har högre röstetal än Lista 2. De invalda är:

Kajsa - vald på personröster, flest på Lista 2
Laban
Birgit
Måns
Christer

Ersättare blir för respektive ledamöter:

Laban	Kajsa
Måns	Birgit
-----	-----
Niklas	Dagny
Oskar	Ester
Pontus	Folke
Roger	Gunnel
Sven	Harald

Val till kommunfullmäktige

Fall 2

- ersättare utses, ersättarkvoten=1/2

Antalet ersättare beräknas för hela kommunen (alltså inte per valkrets).

När ledamöter för ett parti valts från mer än en lista kan antalet ersättare komma att överstiga den andel som bestämts.

Partiet tar fem mandat i kommunen, tre i första och två i andra valkretsen. Lista 1 är avsedd för första valkretsen och Lista 2 avsedd för andra valkretsen. Lista 1 har större röstetal än Lista 2. Kajsa är invald på större andel personröster i den andra valkretsen. Vid dubbelvalsavvecklingen har Niklas gått in i hennes ställe i den första valkretsen.

De slutligt valda ledamöterna är:

Valkrets 1	Valkrets 2
Niklas	Kajsa
Laban	Birgit
Måns	

Ersättare blir för respektive ledamöter:

Valkrets 1	Valkrets 2
Niklas	Kajsa
Laban	Birgit
Måns	

1:a omg. Oskar Christer

Nu är två ersättare utsedda. Oskar är utsedd för tre eller flera ledamöter och då ersättarkvoten inte är uppnådd görs en ny sammanräkning i den första valkretsen.

2:a omg. Pontus

Nu är kvoten uppnådd.

Fall 3

- ersättare utses

Partiet har tagit två mandat, ett i vardera valkretsen. Birgit och Laban har båda klarat spärren för personröster, Birgit med större andel än Laban.

Slutligt valda ledamöter och ersättare blir:

Valkrets 1	Valkrets 2
Laban	Birgit
-----	-----
Kajsa	Kajsa
Måns	Christer

Här blir tre ersättare utsedda eftersom minst två ersättare ska utses för varje ledamot.